

Předmět a metody dějin umění

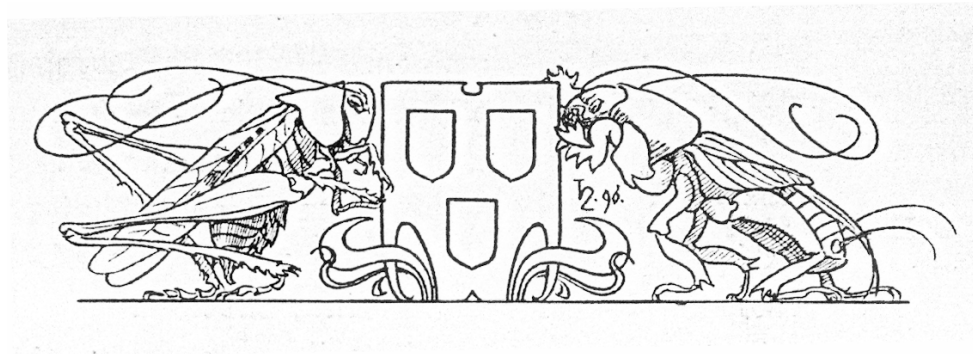

Reflexe vizuální kultury

- dějiny umění
- teorie vizuální kultury
- teorie a kritika umění (programové texty...)
- umělecké interpretace (výtvarné umění, literatura, hudba, film)
- teoretické disciplíny: estetika, sociologie, filosofie, teologie aj.

Předmět dějin umění

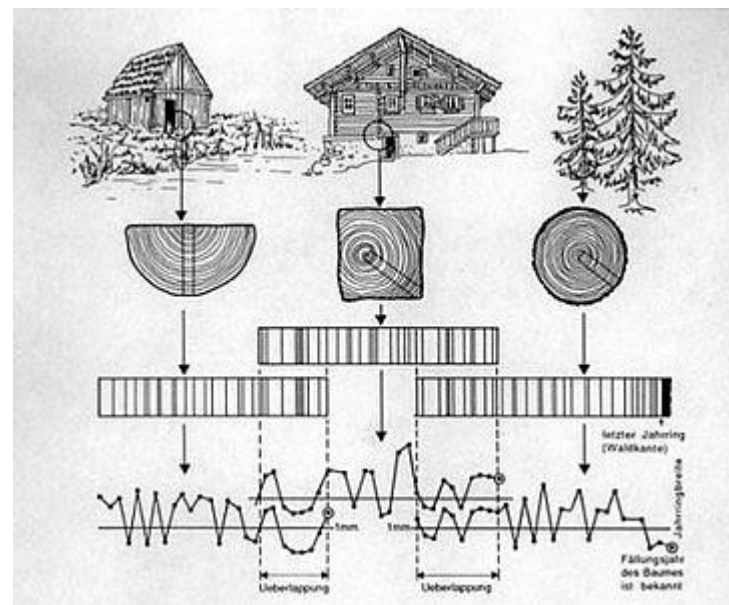
- výtvarné umění: architektura a urbanismus, sochařství, malířství, kresba a grafika, užité umění, fotografie, performance, video a nová média
(polarita výtvarné umění/vizuální kultura)

emblémy architektury, sochařství a malířství – Hanuš Schwaiger, 1896

Metody dějin umění

- 1) Určení nebo ověření provenience podle historických zpráv (s využitím pomocných věd historických) a formálních znaků (zkoumání autenticity přírodovědnými metodami)
- 2) Interpretace

schéma dendrochronologie

Uměleckohistorické interpretace (1)

- **Formální analýza**

Albert Kotal: „Co není ve zraku, není ani v rozumu.“

Heinrich Wölfflin, *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe* (1915)

- **Kritická ikonologie**

Erwin Panofsky: Kulturní symptomy, svět „symbolických“ hodnot, podstatné tendence lidského myšlení.

Aby M. Warburg, *Mnemosyné* (obrazový atlas, nedokončeno), E. Panofsky, *Studies in Iconology. Humanistic Themes in the Art of Renaissance* (1939)

- **Hermeneutika**

Mojmír Horyna, *Umělecké dílo jako rozvrh* (2004)

Martin Heidegger, *Der Ursprung des Kunstwerkes* (1935), *Bauen, Wohnen, Denken* (1951)

Hans Georg Gadamer, *Aktualität des Schönen* (1977)

- **Receptivní estetika**

Michael Baxandall: „dobové oko“

Uměleckohistorické interpretace (2)

- **Sémantika, sémiologie**

Jan Mukařovský, *Umění jako sémiologická skutečnost* (1934)

Josef Zvěřina, *Výtvarné dílo jako znak* (1971)

- **Psychologie**

René Huyghe: mezi dějinami umění a estetikou

- **Psychoanalýza**

Sigmund Freud, *Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci* (1910)

Jacques Lacan

- **Sociální historie**

„dílo jako depozitum sociálních vztahů“

- **Poststrukturalismus**

Michel Foucault

Poststrukturalisté tvrdí, že znázorňování je neoddělitelnou součástí sociálních procesů nadvlády a kontroly, historikové umění tvrdí, že znázorňování je nestrannou, a tedy politicky neutrální činností.

- **Dekonstrukce, gender studies...**

„Uměleckohistorické řemeslo“

Rozdíl mezi oborovým „řemeslem“, tj. základními dovednostmi historika umění, a interpretací, tj. uplatněním sofistikovaných metod výkladu, založených na dalším teoretickém studiu.

- 1) Popis a rozpoznání uměleckého díla
- 2) Heuristika: a) ohledání díla, b) kritika pramenů a literatury
- 3) Analýza a komparace (ta je nejdůležitější uměleckohistorickou procedurou)
- 4) Rekonstrukce tvůrčího kontextu: a) rek. původního stavu, b) rek. bezprostředního kontextu díla: materiál – autor – objednavatel – funkce
- 5) Konstrukce významu: na rozdíl od rekonstrukce není návratem do minulosti, ale spíše hledáním současné aktuality díla.

Zdroj: Jiří Kroupa, *Metody dějin umění. Metodologie dějin umění 2*. Brno 2010, s. 61-65.

- Kulturní recepce: malířství, literatura, hudba, filosofie atd.
- Vizuální a literární reference: invence umělce
- Umělec: biografie, pravidla a motivy umělecké práce
- Souvislosti obrazových druhů (žánrů), styl a modus, žánrové teorie a teorie umění
- Způsob představení: všeobecná a individuální pravidla obrazové reprezentace
- Validace: funkce a význam; srovnávací nazírání
- Validace: argumentační zajištění (účinu, nebo rozporu)
- Ikonografická analýza: obraz-text, ikonografický typ
- Objednavatel nebo trh: historická pravidla recepce umění
- Objednavatel: životopis, pravidla a motivy
- Historický výklad podle zakázky a funkce
- Produkce idejí z invence, referencí, funkce, způsobu představení atd.
- Kreativní abdukce: konjektury souvislostí, produkce významu

Hermeneutické schéma O. Bättschmanna

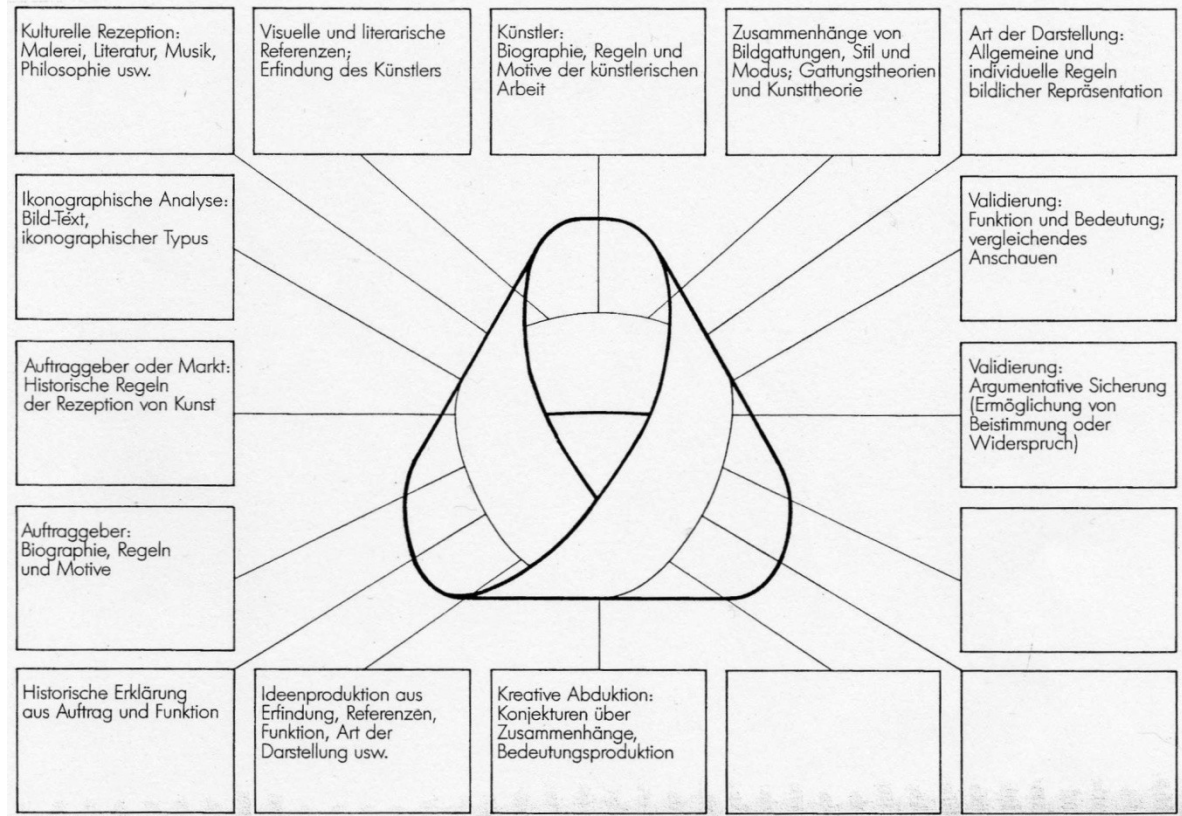

Figura interpretace s jednotlivými úkony (Oskar Bättschmann, Anleitung zur Interpretation. Kunstgeschichtliche Hermeneutik. In: *Kunstgeschichte. Eine Einführung*. Ed. Hans Belting, 3. vyd. Berlin 1988, s 218.)

K interpretaci díla
Diego Velázquez, *Las Meninas*, 1656-57

Umělecké interpretace: variace na *Las Meninas* Pablo Picasso (1957), Richard Hamilton (1973)

Variace na *Las Meninas*
Eve Sussman, *89 vteřin v Alcázaru*, 2004
médijní instalace

Počátky dějin umění (1)

- Giorgio Vasari, *Le Vite de' piu eccellenti pittori, scultori e architettori* (1550, 1568)

Dějiny umění jako
dějiny umělců,
„anekdotické“ líčení

Počátky dějin umění (2)

- Johann Joachim Winckelmann, *Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Malerei und Bildhauerkunst* (1755), *Geschichte der Kunst des Altertums* (1764)
Dějiny umění jako dějiny ideálu

Počátky dějin umění (3)

- Carl Friedrich von Rumohr, *Italienische Forschungen* I-III (1827-1831)
Vědecké dějiny umění

„Z uměleckého díla nelze mít zcela úplný prožitek, dokud nebudou objasněny všechny okolnosti a vztahy, z nichž a za nichž vzniklo.“

